

приналежність. На рівні внутрішньої релігійної свободи конфлікту немає, оскільки батьки не можуть примусити дитину певним чином думати, якщо не застосовують наркотичних чи інших психотропних речовин, певних засобів, що впливають на психіку та погіршують стан здоров'я (що є саме по собі кримінально-караним діянням). Тоді як у зовнішньому виразі (брати участь у здійсненні релігійних обрядів, ритуалів, провадження релігійної діяльності), право дитини сповідувати релігію помножене на право батьків виховувати своїх нащадків відповідно до власних переконань, як не дивно, за відсутності згоди дитини стає її обов'язком сповідувати релігію батьків. Звичайно, навряд чи дитина, особливо у ранньому віці, зможе піти проти волі батьків, відстоювати свої права, тому це питання особливо болуче. Тобто в такому випадку дитина позбавляється права змінити релігію, що є невід'ємним елементом права на свободу совісті та релігії.

*Куцел С. В.,
д.ф.н., професор, завідувач кафедри
гуманітарних та соціально-економічних
навчальних дисциплін Полтавського юридичного
інституту Національного університету «Юридична
академія України імені Ярослава Мудрого»
(м. Полтава)*

Проблеми духовності в умовах сучасного суспільства

Сучасний стан суспільства часто називають перехідним від індустріального до постіндустріального, а також «світом, що трансформується», тому варто визначити як причини, так і наслідки таких трансформацій.

До причин, безперечно, віднесемо глобалізацію – діалектичний процес, у якому співіснують тотожність та відмінність, універсалізм та партикуляризм, задаються нові кордони та виміри світового розвитку, вестренізацію, інформатизацію, технологізацію. Також нагадаємо, що минуле століття знаменувалося певною кількістю кризових ситуацій, занепадом традиційних європейських цінностей, методологічним аудитом основоположних пріоритетів модерної свідомості, актуалізацією проблеми міжцивілізаційної взаємодії.

Наслідки суспільних трансформацій вражаючі, адже сформувалася ціла низка проблем, породжених суспільством ризику, небезпек та змін, – самовизначення та самокритика розуму, межі репрезентацій в інформаційному соціумі, збереження цілісності та ідентичності людини. Кардинально змінюються цивілізаційні характеристики. Створюється новий економічний устрій, домінантою якого стає знання, інтелектуальний капітал, інноваційна сфера перетворюється на глобальний фактор, який детермінує сфери

суспільного життя, істотно впливає на стан духовності як особистості, так і суспільства в цілому.

У цьому контексті пригадується думка відомого французького філософа Ж.–Ф. Ліотара, який стверджував, що ми живемо в епоху постсучасності (постмодерну), характерною рисою якої є ерозія віри у метарозповіді, котрі легітимують, об'єднують та тоталізують уявлення про сучасність, у той час як філософія модерну, на думку Ж.–Ф. Ліотара, була носієм фундаментальних наративів («діалектика духу», «емансипація людства», «герменевтика смислу», «визволення суб'єкта»), котрі склали світоглядне та гносеологічне підґрунтя усіх сфер модерної культури. Сучасне суспільство позбавилось ціннісних орієнтацій, характерних для епохи Модерну, проте не віднайшли гідних їм заміників, натомість підпавши під владу «симулякрів», потрапивши у вир «орґії споживання», у бездумне споживання розкритих знакових вартостей.

Формується нова соціальна міфологія, характерна для постмодерного виміру реальності, яка прагне перетворити людину на споживача, оскільки багатоманітність соціальних дискурсів замінюється статичною системою «можливих рівнозначних образів світу», де людина втрачає здатність чинити вплив на соціальну реальність, а стосунки між людьми набувають форми взаємодії між образами. Відбувається руйнація традиційної нормативності, заперечуються цінності епохи модерну, втрачають регулятивну роль ідеали свободи та відповідальності, етика творчого пошуку замінюється етикою бізнесу, а духовність замінюється псевдодуховністю або бездуховністю.

Зазвичай духовність визначається як міра людяності, як даність, що закорінена у глибини внутрішнього життя людини і завдяки якій природна людська індивідуальність може реалізувати себе як особу. Відомі три культурно-історичні типи духовності – міфічний, релігійний, світський, кожен з яких має свої характерні особливості.

У контексті даного дослідження нас цікавить релігійний та світський тип духовності, спільним між ними є те, що завдяки ним людина отримує орієнтир відносно світу та свого місця у цьому світі, формує свій власний внутрішній стрижень, знаходить силу до влади над собою, плекає почуття гідності, справедливості та солідарності.

Одна з проблем сучасності полягає в тому, що зменшилась кількість віруючих людей порівняно з попередніми століттями, причин тому було достатньо як об'єктивного, так і суб'єктивного характеру, тому релігійна духовність, яка є абсолютною цінністю для віруючої людини, безсила у світі тотального споживання, де віра у бога замінюється на віру в силу речей, а «людина розумна» перетворюється на «людину-споживача», поширюється філософія гедонізму у формах шопінгоманії та кайнерастії (прагнення новизни).

Більшість філософських розвідок сучасності акцентують увагу читача на домінуванні мінливості, невловимості, фрагментарності, децентрації сучасного світу, де становлення переважає над буттям, відкидається ідея вічності, реальність замінюється симулякрами, а існування суб'єкта та навіть і життя в цілому репрезентуються як розгортання, становлення у часі. Змінюється і саме розуміння часу, що вже не співвідноситься з Вічністю, а тлумачиться або як

сутнісний вимір суб'єктивності (А. Бергсон, М. Гайдеггер), або як засаднича ланка у інтерсуб'єктивній сфері (М. Бубер, Е. Левінас, Ж. Дельоз, Ю. Крістева).

Людина ХХІ століття вже не відчуває благоговійного трепету перед Часом, вона просто не встигає оцінити, що втрачає у постійному коловороті споживання, зачарована та зваблена тими можливостями та перспективами, які старанно пропонує їй сучасний рівень розвитку технологій, своєрідний постМефістофель, що навіює людині впевненість у її могутності.

Тривожними симптомами є поширення окультизму, воскресіння магії, пов'язане з ренесансом язичництва (у формі неоязичництва), культивування ілюзії про набуття надлюдських можливостей заради панування над світом.

У такій ситуації актуальним стає звернення до світської духовності, яка здатна забезпечити людину життєвими орієнтирами, спираючись на ті загальнолюдські цінності, котрі накопичені релігійною духовністю, вимогами якої є і залишаються необхідність постійного духовного самовдосконалення, дотримання моральних норм, освячених Біблією, усвідомлення відповідальності людини за збереження всього, що її оточує.

*Микольченко В. С.,
викладач кафедри філософії і соціальних наук
Криворізького національного університету
(м. Кривий Ріг)*

Людська гідність як провідна релігійна цінність

Ми живемо у час зрушень та пошуків, час падіння старих й возвеличення нових ідеалів, час змін та сумнівів. І не дивно, що саме зараз ми стаємо свідками появи нових пророків, новітніх «експертів від життя», кожний з яких пропонує свій власний набір рецептів осягнення щастя, своє власне повчання. Нам усім випала честь жити у переламний період історії європейської цивілізації. Після неочікуваного для багатьох людей від політики падіння комуністичної політичної та суспільної системи, яке було викликане світоглядним банкрутством останньої, кожний з нас опинився перед вибором, як жити, що робити далі. Тому для людей дуже гостро постала проблема знаходження своєї честі і гідності в нових умовах. Людська гідність є найвищою соціальною цінністю, про що свідчать постулати, закладені до Основного Закону України – до Конституції. Особливого статусу гідність набула, коли люди повернулися обличчям до православної церкви і почали дотримуватися її законів.

Інтерес до цієї теми, її актуальність пояснюється тим, що в наш час гідність та гідна поведінка стали не модними в суспільстві. І тільки православна віра прищеплює людині необхідність як гідного ставлення до Бога і православної віри взагалі, так і необхідність гідної поведінки по відношенню до інших членів суспільства.